

УДК 657.43

Сергій ЛЕГЕНЧУК, Ірина ВИГІВСЬКА, Оксана ГРИЦАК

РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИХ АСПЕКТІВ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ ЗАСТАВИ У КРЕДИТНИХ СПІЛКАХ

Обґрунтовано необхідність проведення наукових досліджень у напрямі удосконалення бухгалтерського обліку операцій застави в кредитних спілках. Встановлено існування ряду невирішених та дискусійних питань облікового відображення операцій застави, пов'язаних з особливостями різних видів застави та специфікою діяльності кредитних спілок. Визначено причини та шляхи необхідності удосконалення теоретико-методологічних засад бухгалтерського обліку в контексті появи корпоративних скандалів. Обґрунтовано залежність подальшого прогресивного розвитку методології бухгалтерського обліку від застосування окремих елементів методу обліку до складових його предмету. Обґрунтовано доцільність закріплення в наказі про облікову політику переліку документів, необхідних для здійснення і реєстрації операцій застави. Виходячи з сутності застави як способу забезпечення виконання зобов'язань перед кредитною спілкою, запропоновано перейменувати позабалансовий рахунок 06 «Гарантії та забезпечення отримані» на «Забезпечення виконання зобов'язань отримані». Розроблено зразок робочого плану рахунків для бухгалтерського обліку операцій застави в кредитних спілках за відповідними аналітичними розрізами, що дає змогу кредитним спілкам отримувати детальну інформацію про операції застави. Проаналізовано особливості бухгалтерського відображення операцій застави в кредитних спілках згідно з міжнародними стандартами фінансової звітності. Запропоновано перейменувати рахунок 473 «Забезпечення гарантійних зобов'язань» у «Забезпечення договірних зобов'язань». Обґрунтовано доцільність проведення регулярної переоцінки вартості об'єктів застави, що використовуються для одержання кредитів в кредитній спілці, і ринкова вартість яких має високу волатильність. Розроблено розрахунок вартості об'єкта застави на етапі переддоговірної роботи на прикладі патенту на винахід. Уточнено порядок проведення інвентаризації об'єктів застави в кредитних спілках.

Ключові слова: облік, операції застави, кредит, кредитні спілки, забезпечення договірних зобов'язань.

JEL: G21, M41

© Сергій Легенчук, Ірина Вигівська, Оксана Грицак, 2019.

Актуальність теми дослідження. Операції застави є досить розповсюдженими на сучасному етапі розвитку господарських відносин, зокрема, що спостерігається при видачі кредитів великих розмірів. Фінансові установи видають такі кредити під заставу певного рухомого чи нерухомого майна, яке є гарантією того, що кредит буде повернений вчасно та у повному обсязі. Одним із видів небанківських фінансових установ, діяльність яких пов'язана з операціями застави, є кредитні спілки [1], які є неприбутковими організаціями, заснованими фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах, що в рамках задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг також надають в користування капітал у великих розмірах під заставу певного майна як гарантії виконання зобов'язань позичальника перед кредитною спілкою, що підвищує ймовірність повернення вкладів її учасників. Необхідність здійснення операцій застави при видачі кредитів кредитними спілками в умовах сьогодення підтверджується тим, що за даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, у 2017 р. проблема повернення вкладів і виплат відсотків за внесками, вкладеними у кредитні спілки, є одним з найбільш актуальних питань [2, с. 40].

Виходячи з того, що операції застави відіграють важливу роль у діяльності кредитних спілок, необхідним є з'ясування методичних та організаційних особливостей бухгалтерського обліку передачі майна в заставу, зберігання застави протягом дії кредитного договору та подальше повернення заставодавцю переданого майна у разі виконання ним зобов'язань перед кредитною спілкою за основною сумою кредиту та відсотками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці здійснення операцій застави в кредитних спілках, розумінню їх сутності та аналізу їх окремих видів присвячена значна кількість наукових праць. Проте в цій сфері ще залишається багато дискусійних питань, які потребують вирішення. Необхідним є узагальнення та систематизація наявної інформації з питань застави для виявлення перспективних напрямів дослідження та вирішення проблемних питань. Зокрема, одним із таких напрямів є бухгалтерське відображення операцій застави, а саме особливості його організації та ведення в кредитних спілках. Недосконалість організаційних положень бухгалтерського обліку операцій застави в кредитних спілках унеможливує удосконалення методичного забезпечення обліку таких операцій відповідно до потреб управління.

Найбільш ґрунтовно проблеми організації бухгалтерського обліку операцій застави, забезпечень виконання відповідних договірних зобов'язань та питання формування договірної політики щодо таких забезпечень розкрито в дослідженнях Е. А. Алєєва, Т. К. Гусєва, Ф. К. Єрдавлєтової, М. Г. Казьмирчук, І. С. Каракулової, Н. Н. Макарової, В. С. Мохняка, Н. Г. Пікузо, М. Л. Пятова, О. С. Полякової, Т. О. Сірош, З. С. Сороківської, Ю. А. Тихомирова. Однак окремі аспекти облікового відображення операцій застави залишаються невирішеними та дискусійними і до сьогодні, потребуючи детального дослідження з врахування особливостей виду застави та специфіки діяльності кредитора та боржника. Так, наявність особливостей здійснення операцій застави, пов'язаних з передачею майна, майнових прав, цінних

паперів та інших цінностей в заставу, поверненням об'єктів застави або їх продаж у разі невиконання позичальником своїх зобов'язань, зумовлює специфіку облікового відображення операцій застави та актуальність даного дослідження.

Метою статті є дослідження організаційно-методичних аспектів обліку операцій застави у кредитних спілках та формування шляхів щодо їх подальшого удосконалення із врахуванням специфічних особливостей здійснення операцій застави та функціонування кредитних спілок як одного з видів небанківських фінансових установ.

Викладення основного матеріалу. Розвиток національної облікової системи передбачає необхідність приділення належної уваги теоретичним та методологічним засадам обліку, які мають не відставати від зростаючих потреб практики (облікової практики, практики прийняття управлінських рішень). Особливо відчутно проблема невідповідності облікової системи потребам практики стала проявлятися наприкінці ХХ-го – початку ХХІ-го ст. з появою гучних корпоративних скандалів з провідними компаніями світу («Enron», «Lehman Brothers» тощо) та з окремими вітчизняними компаніями (Агрохолдинг «Мрія»), що сприяло поширенню в суспільстві недовіри до бухгалтерського обліку як надійного джерела надання інформації про діяльність підприємств для суб'єктів прийняття рішень, який враховує як всі техніко-технологічні новації, що використовуються в їх практичній діяльності (засоби штучного інтелекту, мережеві та хмарні технології, аутсорсинг тощо), так і нові організаційні підходи до здійснення господарської діяльності (транснаціоналізація, діджиталізація та цифровізація діяльності, поява мережевих структур, розвиток електронної комерції тощо).

Порядок приведення теоретичних та методологічних засад обліку до потреб практики дослідники пропонують здійснювати різними шляхами: через удосконалення його концептуальних засад (В. М. Жук [3, с. 178], З. М.-В. Задорожний [4, с. 7]); через застосування системного підходу до побудови облікової методології (М. В. Корягін [5, с. 30]); через застосування міждисциплінарного підходу (В. А. Шпак [6, с. 83]), шляхом адаптивного розвитку методологічної основи обліку (І. Й. Яремко [7, с. 268]) тощо. Однак, незважаючи на обрання будь-якого з цих шляхів, ніхто з авторів не заперечує, що якщо прогрес подальшого розвитку облікової науки залежить від створення нових інформаційних моделей, які дозволятимуть більш достовірно змодельовати існуючу господарську реальність та забезпечити надання релевантної інформації, то розвитку методології бухгалтерського обліку сприятиме удосконалення порядку застосування окремих елементів методу обліку до складових його предмету – окремих облікових об'єктів.

Одним із таких об'єктів є операції застави, які використовуються в діяльності кредитних спілок для зменшення ймовірності ризиків непогашення кредитної заборгованості. З метою удосконалення облікової практики кредитних спілок в частині операцій застави слід забезпечувати удосконалення порядку реалізації таких елементів методу бухгалтерського обліку, як документування, рахунки, облікова оцінка та інвентаризація, які загалом сприятимуть наданню більш достовірної та релевантної інформації для суб'єктів управління кредитними спілками.

Документування операцій застави залежить від виду застави, сторін договору застави, вимог законодавства щодо того чи іншого виду застави. Поряд з обов'язковими документами, що підтверджують право власності на об'єкт застави, заставодавець на

вимогу заставодержателя може подавати також інші документи. Наприклад, це можуть бути документи, які дають змогу заставодержателю прийняти рішення про надання кредиту заставодавцю, зважаючи на рівень його платоспроможності, документи, які безпосередньо характеризують об'єкт застави тощо.

Документування операцій в кредитних спілках застави є нерегламентованим, тобто, перелік документів залежить від того, яка установа буде виступати в ролі заставодержателя. Проте обов'язковим елементом при будь-якому виді застави є наявність договору застави. Договір застави визначає основні моменти щодо передачі майна в заставу та має відповідати законодавчим вимогам щодо його форми, змісту та нотаріального посвідчення в окремих випадках. Перелік додаткових документів, необхідних при тому чи іншому виді застави, встановлюється конкретною кредитною спілкою, що має бути зафіксовано в наказі про облікову політику.

На сьогодні значну частину діяльності кредитних спілок як небанківських фінансових установ складають господарські операції щодо надання фінансових послуг в частині кредитування фізичних та юридичних осіб, включаючи позики під заставу різних видів. Як наслідок, на відміну від інших небанківських фінансових установ, зокрема ломбардів, об'єктом застави в кредитних спілках може виступати не лише рухоме майно, а й нерухомість, майнові права, цінні папери та інші цінності, що має бути обов'язково враховано при удосконаленні системи обліку в частині операцій застави.

З метою підвищення ефективності інформаційного забезпечення управління об'єктами застави в кредитних спілках слід удосконалити систему аналітичних рахунків, які стосуються операцій застави. Формування системи аналітичного обліку операцій застави для кредитних спілок передбачає розробку робочого плану рахунків в частині операцій застави, враховуючи господарські операції з об'єктами застави та похідні господарські операції. Розроблені пропозиції мають бути складовою облікової політики кредитної спілки та бути закріплені на рівні окремого положення або наказу про облікову політику. Важливість розробки робочого плану рахунків для діяльності різних суб'єктів господарювання підкреслюють автори колективної монографії, написаної під керівництвом проф. З. М.-В. Задорожного, які вважають її однією з найважливіших проблем бухгалтерського обліку, зокрема, яка має бути вирішена із застосуванням науково-обґрунтованого підходу [4, с. 60], що передбачає необхідність використання існуючих науково-обґрунтованих засад щодо розуміння сутності рахунків, їх класифікації, порядку виділення аналітичних розрізів та формування єдиної системи облікових рахунків.

При цьому для формування більш релевантної інформації про операції застави, що здійснюються в кредитних спілках, пропонуємо насамперед уточнити назви рахунків, які пов'язані з обліковим відображенням таких операцій. Так, виходячи з сутності застави як способу забезпечення виконання зобов'язань перед кредитною спілкою, запропоновано перейменувати позабалансовий рахунок 06 «Гарантії та забезпечення отримані» на «Забезпечення виконання зобов'язань отримані».

Облік операцій застави на рахунку 06 «Забезпечення виконання зобов'язань отримані» слід здійснювати з моменту укладання договору про забезпечення відносно майна, яке належить заставодавцю, тобто з моменту його передачі в управління кредитної спілки, якщо інші умови не було передбачено в договорі застави. А у

випадках, якщо необхідно провести реєстрацію, то облік операцій застави слід здійснювати з моменту реєстрації такого договору.

Відповідно до існуючих видів та можливих об'єктів застави (груп об'єктів) за кожним її видом мають бути розроблені відповідні аналітичні розрізи (табл. 1).

Таблиця 1

Витяг з робочого Плану рахунків для обліку операцій застави в кредитних спілках (фрагмент)

<i>Синтетичні рахунки</i>	<i>Субрахунки</i>	<i>Аналітичні рахунки першого порядку</i>
1	2	3
06 «Забезпечення виконання зобов'язань отримані»	06.1 «Іпотека»	06.11 «Земельні ділянки»
		06.12 «Будинки та споруди»
		06.13 «Об'єкти незавершеного будівництва»
	06.2 «Застава майнових прав»	06.21 «Майнові авторські права»
		06.22 «Суміжні права»
		06.23 «Майнові права на об'єкти промислової інтелектуальної власності»
		06.24 «Корпоративні права»
		06.25 «Речові права на нерухоме майно»
	06.3 «Застава товарів в обороті або у переробці»	06.31 «Застава товарів в обороті»
		06.32 «Застава товарів у переробці»
	06.4 «Застава цінних паперів»	06.41 «Застава акцій»
		06.42 «Застава облігацій»
		06.43 «Застава інвестиційних сертифікатів»
		06.44 «Застава депозитних сертифікатів»
		06.45 «Застава приватизаційних цінних паперів»
		06.46 «Застава векселів»
		06.47 «Застава інших цінних паперів»

В запропонованому витязі з плану рахунків (табл. 1) для обліку операцій застави в кредитних спілках наведено лише аналітичні рахунки першого порядку. В той же час кількість рівнів аналітичних розрізів може бути розширена залежно від рівня інформаційних потреб суб'єктів управління кредитною спілкою. Наприклад, розширення аналітичних розрізів може відбуватись через врахування видів або складових об'єктів застави, їх форм та специфічних характеристик (призначенням (для будівель), площею (для земельних ділянок), видом прав (для об'єктів права інтелектуальної власності), за номенклатурою (для товарів) тощо).

Окрім системи рахунків, які використовуються для обліку операцій застави в кредитних спілках, важливе значення мають методичні аспекти облікового відображення, зокрема, в контексті гармонізації облікової системи з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Так, відповідно до МСФЗ 40 «Інвестиційна нерухомість» майно, на яке було звернено стягнення на об'єкт застави в рахунок

погашення кредитів, у заставодержателя класифікується як інвестиційна нерухомість [8]. Це також підтверджується й іншими МСФЗ, які регулюють порядок бухгалтерського обліку об'єктів, що передаються у заставу (МСФЗ 2 «Запаси», МСФЗ 16 «Основні засоби», МСФЗ 38 «Нематеріальні активи» тощо).

Якщо заставодержатель має намір продати об'єкти застави, то слід використовувати норми МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», зокрема, при високій ймовірності реалізувати майно в межах одного року з моменту його отримання у власність заставодержателя. Коли корисність фінансових активів зменшується внаслідок кредитних збитків, а суб'єкт господарювання відображає зменшення корисності (знецінення) на окремому рахунку (наприклад, на рахунку резерву, який використовують для відображення знецінення окремих фінансових активів, або на подібному рахунку, який використовують для відображення сукупного знецінення активів), а не прямо зменшує балансову вартість активу, то згідно п. 16 МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» йому слід розкривати інформацію про узгодження змін на цьому рахунку протягом періоду для кожного класу фінансових активів [9].

Для адаптації вимог МСФЗ до вітчизняної облікової практики з питань застави, а також для організації та ведення бухгалтерського обліку операцій застави в кредитних спілках запропоновано перейменувати рахунок 473 «Забезпечення гарантійних зобов'язань» у «Забезпечення договірних зобов'язань», включаючи за розрізами аналітики і гарантії, і заставу та інші види виконання зобов'язань. На рахунку 473.2 «Забезпечення кредитів та позик під заставу» слід формувати резерв на випадок неможливості виконання зобов'язань за кредитом, забезпеченим заставою (у разі псування, фізичного або морального зносу об'єкту застави). Тобто при неможливості погасити вимогу кредитора після реалізації об'єкту застави з аукціону.

Виходячи з положень МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», отримане майно первинно визнається за собівартістю (як сума грошових коштів сплачених) або за справедливою вартістю інших активів, переданих у заставу [9]. При цьому слід враховувати, що у багатьох випадках справедлива вартість ризикованого кредиту є близькою до справедливої вартості отриманого об'єкту застави. Якщо ж вартість майна більша, ніж сума до погашення за кредитом, то справедлива вартість кредиту (тобто собівартість майна) може бути обмежена до суми, непогашеної заборгованості за кредитом.

На сьогодні досить поширеною є позиція, що забезпечення зобов'язань (об'єктів застави) за виданими кредитною спілкою позиками слід оцінювати за номінальною вартістю або вартістю, встановленою в договорі [10, с. 51]. Однак, на нашу думку, для тих об'єктів застави, що використовуються для одержання кредитів в кредитній спілці, і ринкова вартість яких має високу волатильність (будівлі, інтелектуальна власність, фонові цінні папери тощо), слід проводити регулярну переоцінку вартості з внесенням відповідних коригувань у системі бухгалтерського обліку. З одного боку, це дасть змогу відображати реальну ринкову вартість таких об'єктів в обліковій системі заставодавця, а з іншого, – менеджмент кредитної спілки зможе більш адекватно і об'єктивно оцінювати ступінь покриття кредитних вимог одержаною заставою. Таким чином, задля уникнення негативних наслідків виникнення кредитного ризику

кредитних спілок та враховуючи норми МСФЗ, запропоновано на переддоговірному етапі отримання кредитних коштів під заставу здійснювати оцінку вартості об'єкта застави (табл. 2).

Таблиця 2

**Розрахунок вартості об'єкта застави на етапі
переддоговірної роботи (на прикладі патенту на винахід)**

№ з/п	Показник	Од. виміру	Значення
1	2	3	4
1.	Первісна вартість патенту на винахід (за даними заставодавця)	грн.	180 000,00
2.	Сума морального зносу патенту на винахід (за даними заставодавця)	грн.	20 000,00
3.	Залишкова вартість патенту на винахід (гр. 1 – гр. 2)	грн.	160 000,00
4.	Експертна оцінка (справедлива вартість)	грн.	100 000,00
5.	Коефіцієнт переоцінки (гр. 4 / гр. 3)		0,625
6.	Сума уцінки залишкової вартості патенту на винахід ((гр. 3 * гр. 5) – гр. 3)	грн.	60 000,00
7.	Сума уцінки зносу патенту на винахід ((гр. 2 * гр. 5) – гр. 2)	грн.	7 500,00
8.	Уцінена первісна вартість (гр. 1 – гр. 6 – гр. 7)	грн.	112 500,00
9.	Вартість об'єкту застави (гр. 4)	грн.	100 000,00

Використання наведених пропозицій для визначення вартості об'єкта застави в кредитних спілках (табл. 2) сприятиме мінімізації фінансових втрат в майбутньому за умови невиконання договірних зобов'язань боржником. Відповідна вимога щодо оцінки об'єкта застави на переддоговірному етапі кредитування під заставу має регламентуватися як у положеннях договірної, так і в нормах облікової політики кредитної спілки. Це дає змогу суб'єктам застави на етапі укладання договору уникнути неточностей щодо фіксації вартості об'єкту застави у системах бухгалтерського обліку кожного.

Запропонований розрахунок (табл. 2), що здійснюється спільно заставодавцем і представниками кредитної спілки з наступною вимогою останнього провести дооцінку або уцінку майна до моменту укладання договору застави, загалом дає змогу узгодити експертну оцінку з балансовою вартістю об'єкта застави шляхом переоцінки його вартості. В результаті переоцінки заставодавець зобов'язується здійснити уцінку або дооцінку об'єкту застави до вартості, вказаної у договорі застави. Тобто однією із норм договору застави в обов'язках заставодавця слід вказати доведення залишкової вартості активу до його реальної вартості (справедливої вартості, експертної оцінки тощо).

Ще однією важливою складовою організацій бухгалтерського обліку операцій застави є уточнення порядку проведення перевірки фактичної наявності об'єктів застави, тобто здійснення їх інвентаризації. Проведення інвентаризації має бути зумовлено у договорі застави, що обґрунтовується заінтересованістю заставодержателя щодо стану об'єкту застави та потребою перевірки його наявності загалом.

В кредитних спілках необхідність проведення перевірки об'єкта застави слід регламентувати положеннями договору застави із обов'язковою вимогою надання результатів перевірки у письмовій формі (кредитній спілці). Окрім інформації про стан об'єкту застави, заставодавець повинен надавати відомості про суму зносу, методи нарахування амортизації. Така інформація потрібна менеджменту кредитної спілки для можливості визначення рівня зношеності об'єкта, визначення його балансової вартості та необхідності проведення переоцінки. Періодичність проведення інвентаризації буде залежати від групи активів, які передані у заставу. Тому для необоротних активів при довгострокових кредитах слід здійснювати інвентаризацію раз на рік, а при короткострокових – раз на місяць/квартал (залежно від строку позики).

Висновки. Наявність проблем організаційно-методичного характеру щодо бухгалтерського обліку операцій застави в кредитних спілках зумовили необхідність удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку кредитних зобов'язань, забезпечених заставою. Зокрема, з метою її вирішення було запропоновано ряд рекомендацій: обґрунтовано доцільність закріплення в наказі про облікову політику переліку документів, необхідних для здійснення і реєстрації операцій застави; уточнено назви рахунків, які пов'язані з обліковим відображенням операцій застави; розроблено зразок робочого плану рахунків з бухгалтерського обліку операцій застави за відповідними аналітичними розрізами, що дає змогу кредитним спілкам отримувати детальну інформацію про операції застави; обґрунтовано доцільність проведення регулярної переоцінки вартості об'єктів застави, що використовуються для одержання кредитів у кредитній спілці, і ринкова вартість яких має високу волатильність; уточнено порядок проведення інвентаризації об'єктів застави. Наведені рекомендації дозволяють забезпечити формування більш точної та релевантної інформації щодо операцій застави та загалом сприяють підвищенню ефективності управління діяльністю в кредитних спілках.

Список використаних джерел

1. Про кредитні спілки: Закон України № 901-VIII від 23.12.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>.
2. Публічний звіт про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2017 рік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nfp.gov.ua/ua/Richni-zvity-Natskomfinposluh.html>.
3. Жук В. М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки : моногр. / В. М. Жук. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН, 2009. – 648 с.
4. Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в Україні : моногр. / З.-М. В. Задорожний, Я. Д. Крупка, І. Я. Омецінська [та ін.] ; за наук. ред. д. е. н., проф. З.-М. В. Задорожного. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 320 с.
5. Корягін М. В. Побудова методології бухгалтерського обліку / М. В. Корягін // Економіка та держава. – 2018. – № 11. – С. 27–31.
6. Шпак В. А. Підходи до розвитку бухгалтерського обліку / В. А. Шпак // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – 2017. – № 1 (1). – С. 80–84.

7. Яремко І. Й. Передумови розвитку науково-теоретичних основ і методологічних засад системи бухгалтерського обліку / І. Й. Яремко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 721: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 265–268.
8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 40 (МСБО 40) Інвестиційна нерухомість // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_026.
9. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7). Фінансові інструменти: розкриття інформації // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007.
10. Организация учета в сельскохозяйственных кредитных потребительских кооперативах (СКПК) / под общ. ред. И. В. Палаткина. – Пенза, – 2008. – 146 с.

References

1. Pro kredytni spilky: Zakon Ukrainy № 901-VIII vid 23.12.2015 [On Credit Unions: Law of Ukraine No. 901-VIII of 23.12.2015], from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14> [in Ukrainian].
2. Publichnyi zvit pro diialnist Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh, za 2017 rik [Public report on the performance of the National Commission that carries out state regulation on the market of financial services, 2017], from <https://www.nfp.gov.ua/ua/Richni-zvity-Natskomfinposluh.html> [in Ukrainian].
3. Zhuk V. M. Kontsepsiia rozvytku bukhhalterskoho obliku v aharnomu sektori ekonomiky [The concept of developing accounting in the agricultural sector of the economy]. Kyiv, 2009, 648 p. [in Ukrainian].
4. Kontsepsiia rozvytku bukhhalterskoho obliku, analizu ta audytu v Ukraini [The concept of developing accounting, analysis and audit in Ukraine]. Ternopil, 2015, 320 p. [in Ukrainian].
5. Koriahin M. V. Pobudova metodolohii bukhhalterskoho obliku [Establishing the methodology of accounting]. Ekonomika ta derzhava – Economy and the State, 2018, No. 11, p. 27-31 [in Ukrainian].
6. Shpak V. A. Pidkhody do rozvytku bukhhalterskoho obliku [Approaches to the development of accounting]. Internauka – Inter-Science, 2017, No. 1 (1), p. 80-84 [in Ukrainian].
7. Yaremko I. Y. Peredumovy rozvytku naukovo-teoretychnykh osnov i metodolohichnykh zasad systemy bukhhalterskoho obliku [Prerequisites for the development of research and theoretical foundations and methodological principles of the accounting system]. Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnikha” – Bulletin of Lviv National Polytechnic University, 2012, № 721, p. 265-268. [in Ukrainian].
8. Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 40 (MSBO 40) Investytsiina nerukhomist [International Accounting Standard 40 (IAS 40) Investment Property], from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_026 [in Ukrainian].

9. Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 7 (MSFZ 7). Finansovi instrumenty: rozkryttia informatsii [International Financial Reporting Standard 7 (IFRS 7). Financial Instruments: disclosing information], from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007 [in Ukrainian].
10. Orhanizatsiia ucheta v selskokhoziaistvennykh kreditnykh potrebitelskikh kooperativakh [Organization of accounting in agricultural credit consumer cooperatives]. Penza, 2008, 146 p. [in Russian].

Редакція отримала матеріал 24 січня 2019 р.